

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Tuettavien ja vapaaehtoisesti toimivien tukihenkilöiden kokemuksia tukihenkilötoiminnasta lastensuojelun laitosympäristössä ja perhekuntoutuksessa.

Ann-Mari Lindfors

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

Marraskuu / 2016

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Ann-Mari Lindfors	Sivumäärä 32 & 5
Työn nimi Tuettavien ja vapaaehtoisesti toimivien tukihenkilöiden kokemuksia tukihenkilötoiminnasta lastensuojelun laitosympäristössä ja perhekuntoutuksessa	
Ohjaava(t) opettaja(t) Ruut Kaukinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Perhetalkoot, Helsingin Diakonissalaitos	
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli saada tietoa vapaaehtoisesti toimivien tukihenkilöiden ja tuettavien kokemuksista. Vapaaehtoista tukihenkilötoimintaa järjestetään Helsingin Diakonissalaitoksen lapsi- ja perhetyön lastensuojelun laitosympäristössä ja perhekuntoutuksessa. Opinnäytetyöni tilaajana on Helsingin Diakonissalaitoksen Perhetalkoot hanke. Opinnäytetyön tutkimuksen avulla haluttiin saada konkreettista tutkimustulosta kokemuksista, joita tukihenkilötoiminta tuottaa vapaaehtoisesti toimiville tukihenkilöille, kuin tuettavillekin.</p> <p>Menetelmänä aineistonkeruussa tässä opinnäytetyössä käytettiin teemahaastattelua. Haastatteluun osallistui kolme tukihenkilöä ja kolme tuettavaa. Tämän opinnäytetyön tulosten tarkoitus on tuoda lisää tietoa Perhetalkoot hankkeelle sen toiminnan kokemuksista ja ideoita tämän toiminnan kehittämiseksi.</p> <p>Tutkimustuloksista selviää, että tukihenkilötoiminta on tuottanut paljon hyviä kokemuksia niin vapaaehtoisesti toimiville tukihenkilöille, kuin tuettaville. Yhdessä vietetty aika ja yhdessä tekeminen oli tukihenkilötoiminnassa tärkeää.</p> <p>Tämän tutkimuksen avulla saatiin vahvistus tukihenkilötoiminnan merkityksestä Perhetalkoot hankkeelle.</p>	
Asiasanat Tukihenkilöt, Lastensuojelu, Tutkimus, Kokemukset	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Ann-Mari Lindfors	Number of Pages 32 & 5
Title Experiences of volunteer support persons and those receiving support in regards to support operations run through child welfare facilities and family rehabilitation.	
Supervisor(s) Ruut Kaukinen	
Subscriber and/or Mentor Perhetalkoot, Helsingin Diakonissalaitos	
Abstract <p>This thesis was ordered by Helsinki Deaconess Institute´s volunteer project, Perhetalkoot</p> <p>The aim of the thesis was to obtain concrete information and research results about support person operations: about the experiences of volunteer support persons and those receiving support. Volunteer support operations are organized through child welfare facilities and family rehabilitation. In addition, thesis provided information and development ideas for Perhetalkoot volunteer project.</p> <p>The information was collected by theme interviews with participation of support persons and those supported. Research results show that the support person operations have brought a lot of positive experiences among both target groups. Joint activities and spending time together was found important.</p> <p>Thesis results confirm the relevance of the support operations for target groups as part of the volunteer project run by Helsinki Deaconess Institute.</p>	
Keywords Support persons, Child protection, Research, Experiences	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 LASTENSUOJELUYMPÄRISTÖN TUKIHENKILÖTOIMINTA	6
2.1 Lastensuojelulaki	7
2.2 Lastensuojelun asiakkuus	7
2.3 Lastensuojelun avohuolto	8
3 VAPAAEHTOISTOIMINTA	9
3.2 Vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta Perhetalkoot hankkeessa	11
3.3 Vapaaehtoisesti toimivien tukihenkilöiden periaatteet	12
4 TUTKIMUS	13
4.1 Tutkimuksen taustatiedot	15
4.2 Kokemus tutkimuksen keskiössä	16
4.3 Tutkimusmenetelmä ja teemat	17
4.4 Haastattelun suunnittelu ja järjestäminen	18
5 TUTKIMUSTULOKSET	20
5.1 Tukihenkilöiden haastatteluiden tulokset	21
5.2 Tuettavien haastatteluiden tulokset	23
5.3 Tukisuhteen määrittely ja merkitys	26
6 TULOSTEN JOHTOPÄÄTÖKSET	27
7 POHDINTA	29
LÄHTEET	32
LIITTEET	33

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tavoite on selvittää tutkimuksen avulla tukihenkilötoiminnan kokemuksia lastensuojeluympäristössä ja perhekuntoutuksessa. Opinnäytetyöni tilaajana toimii Helsingin Diakonissalaitoksen Perhetalkoot hanke, joka on Emma & Elias -avustusohjelman osahanke. Perhetalkoissa järjestetään vapaaehtoistoimintaa, jonka yhtenä muotona on tukihenkilötoiminta. Perhetalkoiden perusajatuksena on tuottaa hyvinvointia Diakonissalaitoksen lapsi- ja perhepalvelun asiakkaille kansalaistoiminnan keinoin. Hankkeen toiminta ei siis suoraan perustu lastensuojelulakiin, vaan lastensuojelu on toiminnan kontekstina. Toiminta perustuu puhtaasti vapaaehtoistoimintaan ja asiakkaan tarpeisiin, joka selviää myös tuotoksessa.

Tässä opinnäytetyössä tutkin Perhetalkoiden järjestämää vapaaehtoista tukihenkilötoimintaa, jossa keskitytään tukihenkilöiden ja tuettavien saamiin kokemuksiin. Tutkimukseni pohjautuu tukihenkilöiden ja tuettavien haastatteluihin ja heidän kokemuksiin tukihenkilötoiminnasta. Näiden kokemusten tuntemiselle Perhetalkoot hankkeessa oli tarvetta. Tutkimus tuottaa tuloksia tukisuhteen merkityksellisyydestä niin tukihenkilön, kuin tuettavien osalta. Tutkimuksen avulla Perhetalkoot saa itselleen konkreettista tietoa siitä, millaisena tukihenkilötoiminta koetaan ja millaisia kokemuksia siitä syntyy. Opinnäytetyön tutkimuksen avulla pystytään vapaaehtoisesta tukihenkilötoiminnasta todentamaan toiminnan vaikutuksia sekä kehittämään, että juurruttamaan toimintaa. Opinnäytetyöstä on hyötyä myös tukihenkilötoiminnasta kiinnostuneille, jotka haluavat saada yleiskuvan vapaaehtoisesta tukihenkilötoiminnasta ja mahdollisesti siitä saatavista kokemuksista. Työ johdattaa lukijan teoreettisen tietopohjan kautta kohti tutkimusta, siitä edelleen tutkimustuloksiin ja tutkimuksen johtopäätöksiin.

Opintojeni aikana olen ollut todella kiinnostunut lapsi- ja perhelähtöisestä työstä, erityisesti lastensuojelusta ja sen toiminnasta. Lisäksi olen aloittanut jatko-opinnot sosiaalityöstä, joka oli osasy s siihen, että opinnäytetyöni aiheeksi ja tutkimuskohteeksi valikoitui Perhetalkoot. Olen myös kiinnostunut kolmannella sektorilla tehtävästä työstä ja toiminnasta, jonka vuoksi opintojen suuntautuminen järjestötyöhön oli selvää.

2 LASTENSUOJELUYMPÄRISTÖN TUKIHENKILÖTOIMINTA

Tukihenkilötoimintaa järjestävät kunnat, järjestöt ja hankkeet, kuten Perhetalkoot. Sen toiminta perustuu vapaaehtoisesti toimivien tukihenkilöiden toimintaan.

Perhetalkoiden vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta voidaan rinnastaa muun muassa Ehjä Ry:n toimintaan, jossa järjestetään samankaltaista tukihenkilötoimintaa. Vaikka toiminnassa puhutaan lastensuojelusta, se ei ole suoraan rinnastettavissa lastensuojelulain tai sosiaalihuoltolain mukaiseen palveluun. Tämän vuoksi olen eritellyt opinäytetyössä lastensuojelun ja vapaaehtoistoiminnan teoriaa erillisillä otsikoilla. Tämän tyyllisellä toiminnalla on tarkoitus täydentää palveluita, sillä Perhetalkoiden kohderyhmänä ovat lastensuojelupalveluissa jo olevat asiakkaat. (Korhonen 2005, 17-29.)

Tukihenkilötoiminnalla pyritään vaikuttamaan positiivisesti tuettavan eli lapsen tai nuoren elämään. Vapaaehtoisesti toimivat tukihenkilöt edistävät lapsen tasapainoista sekä tervettä kasvua, että kehitystä. Toiminnalla pyritään myös ennaltaehkäisemään vaikeuksia. Lapsi, nuori, vanhempi tai vanhemmat, tukihenkilö ja lastensuojelun sosiaalityöntekijä ovat henkilöitä, joita tukihenkilötoiminta koskettaa. Nämä henkilöt toimivat keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tästä puhutaan yksinkertaisemmin tukihenkilötoimintana. Tällainen tukihenkilötoimintaan perustuva tukisuhde on aina tavoitteellista eri osapuolien kesken. Se on arjen tukemista, jossa jaetaan yhdessä tekeminen sekä ilojen ja surujen kokeminen. Tukihenkilötoiminta on tavallista tekemistä arjen keskellä, jossa tuetaan lasta tai nuorta. Tällaiset hetket voivat esimerkiksi liittyä koulunkäyntiin, harrastustoimintaan tai ihmissuhteisiin. Tukihenkilötoiminnan vapaaehtoisuus takaa sen, että jokaisella tukihenkilöllä on mahdollisuus tukea lasta omalla tavalla. Tähän vaikuttaa tukihenkilön oma elämäkokemus ja taidot. (Emt.)

Tukihenkilö voidaan osoittaa sellaiselle lapselle tai nuorelle, jolla ei omassa elämässään ole riittävästi aikuisen tukea ja läsnäoloa. Syitä tällaiselle elämäntilanteelle saattaa olla useita, esimerkiksi vanhemman vaikea elämäntilanne tai lapsen omat henkilökohtaiset vaikeudet elämän eri osa-alueilla, kuten koulunkäynnissä tai päihteiden-

käytössä. Lapset, jotka yleensä saavat tukihenkilön elämäänsä ovat joko kouluikäisiä tai nuoria, jotka vähitellen aloittelevat omaa itsenäistä elämää. Tukihenkilötoiminta on yksi ennaltaehkäisevistä toimintamuodoista, jolla pystytään auttamaan tai tukemaan kokonaisvaltaisesti perhettä, lasta, nuorta tai kaikkia heistä. (Emt.)

2.1 Lastensuojelulaki

Lastensuojelutoimintaa määrittelee lastensuojelulaki ja se perustuu YK:n lasten oikeuksien yleissopimukseen. Tämän sopimuksen mukaan lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeelliseen ympäristöön. Lapsella on etuoikeus erityiseen suojeluun sekä tasapainoiseen, että monipuoliseen kehitykseen. Hyvät kasvuolot sekä lapsen ja perheen oikeudet ovat siis kirjoitettu lastensuojelulain keskeisiksi tavoitteiksi. (Lastensuojelulaki 2007/417.) Esimerkiksi tarpeen vaatiessa on perheelle annettava lastensuojelun avohuollon, sijaishuollon tai jälkihuollon tukea, jos perheen tilanne sitä vaatii. Tällä tarkoitetaan perhe- ja yksilökohtaista tarjottavaa tukea. (Korhonen 2005, 32-37)

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen kirjatut oikeudet turvataan lastensuojelulaissa kolmella seuraavalla tavalla:

- Edistetään lasten hyvinvointia
- Kasvatuksen tukemiseksi kehitetään palveluita
- Toteutetaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua

Näillä kolmella tavalla pyritään vaikuttamaan kasvuolosuhteisiin ja peruspalveluihin. Tällöin puhutaan ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta, joka toteutuu muun muassa neuvoloissa, päiväkodeissa ja kouluissa. Tällä ennaltaehkäisevällä lastensuojelulla pyritään edistämään ja turvaamaan lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Näillä toimilla pystytään toteuttamaan lastensuojelun ydintehtävää eli turvaamaan lapsen arvokas elämä ja mahdollisuus turvallisiin ihmissuhteisiin. (Taskinen 2010, 19-28.)

2.2 Lastensuojelun asiakkuus

Lastensuojelun asiakkuus alkaa, kun lapsi tai perhe on ottanut yhteyttä lastensuojeluun tai muun tahon tekemän lastensuojeluilmoituksen seurauksena. Tällainen saat-

taa tapahtua, joko lapsen omasta toimesta tai vanhempien kanssa tehtynä, lasten suojelutarpeen arvioimiseksi tai jonkin muun tahon tekemästä lastensuojeluilmoituksesta. Tällaisen ilmoituksen taustalla on yleensä suuri huoli lapsen tai nuoren hyvinvoinnista, terveydestä tai kehityksestä. Syitä näihin saattaa olla useita, kuten esimerkiksi erilaiset kodin ongelmat, mielenterveysongelmat, päihteiden käyttö, uupumus, kasvatusvaikeudet, lapsen käytöshäiriöt tai muut perheen sisäiset ristiriidat. (Lastensuojelun käsikirja 2007.)

Lastensuojeluilmoitus kirjataan aina ylös, jonka jälkeen sosiaalityöntekijä tekee selvityksen lastensuojelutarpeesta. Perheeseen otetaan yhteyttä ja perheen kotona käydään tarkastamassa asia. Ilman kunnan taustatyötä ei saada selville, onko perheessä lapsen suojelun tarvetta. (Emt.)

2.3 Lastensuojelun avohuolto

Lastensuojelun avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia toimia huostaanottoon ja sijaishuoltoon nähden. Tällaiseen tukitoimeen on ryhdyttävä silloin, kun lapsen kasvuolot ovat vaarantuneet tai eivät enää riitä turvaamaan lapsen terveyttä ja kehitystä. Avohuollon tukitoimien on oltava riittäviä ja ehdottomasti lapsen edun mukaisia. Jos syystä tai toisesta avohuollon tukitoimet eivät riitä, on lapsi otettava huostaan. (Lastensuojelulaki 2007/417, 4.3§ & 40§.)

Lastensuojelun avohuollon tukitoimien tarkoitus on mahdollisimman nopeasti puuttua erilaisiin ongelmiin sekä antaa tukea ja apua sitä tarvitseville. Lähtökohtaisesti pyritään aina siihen, että apua tarjotaan asiakkaiden omassa elinympäristössä. Tällaisen tukitoimen vastaanottaminen on perheelle aina vapaaehtoista ja se toteutetaan yhdessä perheen kanssa. Tämä tarkoittaa asiakassuunnitelman laatimista, joka edellyttää suunnitelmallisuutta ja tavoitteellisuutta. Lastensuojelulaissa (2007/417) on määritelty erilaisia avohuollon tukitoimia, joita kunnan on tarvittaessa järjestettävä niitä tarvitseville. Kunnan on järjestettävä seuraavia palveluita ja tukitoimia lastensuojelulain (36§) mukaisesti:

- Päivähoitoa
- Lapsiperheiden kotipalvelua
- Tukea ongelmatilanteiden selvittämisessä

- Tuen antamista lapsen koulunkäynnissä
- Tukiperheen tai tukihenkilön hankkimista
- Lapsen hoitopalveluja ja terapiaa
- Perhetyötä
- Koko perheen sijoittamista perhe- tai laitoshoitoon
- Vertaisryhmätoimintaa
- Loma- ja virkistystoimintaa

Näissä tukitoimissa tulee huomioida jokaisen perheen ja lapsen yksilökohtainen elämän tilanne ja tarpeet, jotta tukitoimi olisi mahdollisimman kattava sekä tuloksellinen. (Lastensuojelun käsikirja 2007 & Taskinen 2010, 19-38.)

3 VAPAAEHTOISTOIMINTA

Vapaaehtoistoimintaa on kaikki, mitä ihminen tekee omasta vapaasta tahdostaan ja mikä on toisen ihmisen tai yhteisön eduksi. Vapaaehtoistoiminta on ehkäisevää ja toisenlaista toimintaa, jonka tarkoitus ei ole ainoastaan ihmisten auttaminen, vaan enemmänkin tuettavan arkielämäään kuuluminen. Vapaaehtoistojen avulla pyritään esimerkiksi vahvistamaan ihmisten verkostoja, jakamaan vastuuta, edistämään yksilöiden tai perheiden mahdollisuuksia selvitä haasteista ja erilaisista sosiaalisista ongelmista. Vapaaehtoistyössä painotetaan jokaisen ihmisen omaa vastuuta itsestä ja muista ihmisistä. Pääpaino vapaaehtoistyössä on yhdessä tekemisessä. Vapaaehtoistoinnalla pyritään lisäksi edistämään vuorovaikutussuhteita, osallistumista ja vaikuttamista yhteiskunnan palvelujen kehittämiseen sellaisiksi, että ne vastaisivat paremmin ihmisten tarpeisiin. (Lehtinen 1997, 1-26.) Erilaisissa järjestöjen hankkeissa vapaaehtoistoiminta on erityisen tärkeää, sillä sen avulla pyritään muun muassa tukemaan ja täydentämään julkisia palveluja.

Vapaaehtoistoimintaan osallistuvat toimivat vapaaehtoisina aina omasta halusta, eikä heitä näin ollen voi pakottaa mihinkään. Vapaaehtoistoiminta on aina palkatonta, vaikka joitakin matkakorvauksia saatetaan korvata. Lisäksi vapaaehtoistoinnassa

toimitaan aina tavallisen ihmisen taidoin ja ehdoin. Mikään taho ei voi, eikä saa korvata vapaaehtoistoimijoilla ammattityöntekijöiden työtä. (Emt, 1-26.)

3.1 Vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta

Tukihenkilötoiminnan tarkoituksena on paikasta riippumatta luoda toimintaa, joka vaikuttaa heikommassa tai vaikeassa asemassa olevien henkilöiden elämäntilanteen tukemiseen ja korjaamiseen. Tukihenkilötoiminta yksinään eroaa muusta vapaaehtoistoiminnasta, sillä se on huomattavasti yksilöllisempää, omaan arkielämään vaikuttavaa ja sitovampaa. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi haasteita, joita tukihenkilö saattaa kohdata sairastuessaan tai käsitellessään joitakin itselle vieraita tuntemuksia. Tukihenkilö saattaa kuormittua ja hänen saattaa olla vaikea käsitellä omia tuntemuksiaan. Näin ollen tukihenkilö saattaa kokea toiminnan uhkana ja haasteena tukihenkilötoiminnassa.

Tukihenkilösuhteessa tukeminen on yleensä keskustelua, yhdessä tekemistä ja näiden kahden sekoittamista keskenään. (Lehtinen 1997, 47-56.) Tukihenkilö tukee ja auttaa tuettavaa arkielämän keskellä. Tukisuhteessa pyritään rakentamaan ja vahvistamaan tukihenkilön tuella sosiaalisia verkostoja, jos ne ovat hajonneet tai niitä ei ole lainkaan. Lehtinen (1994, 14) kirjoittaa kirjassaan, että ”tukihenkilötoiminta ei ole hoitoa, terapiaa eikä kotipalvelua”. Tässä lainatussa lauseessa korostuu se, mitä kaikkea muuta tukihenkilötoiminta pitää sisällään.

Vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta tarkoittaa sitä, että aikuinen ihminen on lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle tai nuorelle henkilökohtainen tukihenkilö. Puhutaan aikuisesta ystävästä, joka auttaa, antaa tukea ja välittää tuettavasta henkilöstä, antaen tuettavalle aikaa ja on läsnä. Tukihenkilön on tukisuhteessa oltava luotettava, jotta tuettavan olisi mahdollisimman hyvä olla tukisuhteessa. Tukihenkilö toimii yhdessä tuettavan kanssa ja rakentaa hänen kanssaan luottamussuhdetta, joka on ainutlaatuinen ja persoonallinen. Tukihenkilö ja tuettava tapaavat toisiaan säännöllisesti, yleensä viikon tai kahden välein. Tukihenkilötoiminta on vapaaehtoista toimintaa, jonka tarkoituksena on edistää lapsen tai nuoren hyvinvointia. Jokaisen tukihenkilön oma arvomaailma muokkaa toimintaa ja tukisuhteessa näkyekin se, mihin tukihenkilö itse uskoo ja pitää tärkeänä elämässä. Tukihenkilötoiminta vaikuttaa suuresti myös

lapsen vanhempiin, sillä toiminta lisää jaksamista, kun lapsen huolto- ja kasvatusvastuuta jaetaan. Parhaimmillaan tukisuhde tukihenkilön ja tuettavan välillä on antoisaa ja siitä saattaa syntyä jopa vuosia kestävä ystävyysuhde. Tukihenkilön antama konkreettinen tuki ja välittäminen ovat erittäin merkityksellisiä tuettavan tulevaisuutta ajatellen. Tukihenkilön tärkeimpiä tehtäviä on kannustaa ja ohjata lasta hoitamaan asioita itsenäisesti, eikä toimia niin, että tukihenkilö hoitaa tuettavan asioita hänen puolesta. (Korhonen 2005, 17-24)

Tukihenkilötoiminta on yksi yleisimmissä vapaaehtoistyön muodoista lastensuojelun piirissä. Se on hyvin perinteinen tapa olla auttamistyössä mukana ja täydentää vahvasti sosiaalialan ammattilaisten työtä. Miksi ihmiset sitten hakeutuvat mukaan tukihenkilötoimintaan? Tämä on varmasti kysymys, jota kaikki ovat joskus miettineet ja miettivät, kun hakeutuvat mukaan tukihenkilötoimijoiksi. Taustalla on varmasti useita eri syitä, joita tulen käsittelemään myös tutkimusosiossa. Yleisimpiä syitä kuitenkin ovat ihmisten auttamishalu, erilaiset huolet lasten ja nuorten tilanteista tai esimerkiksi omat elämän kokemukset. Halu oppia uutta, haasteiden kohtaaminen, itsensä kehittäminen ovat myös merkittäviä syitä hakeutua vapaaehtoistoimintaan mukaan. Vapaa-ajan lisääntyminen elämässä syystä tai toisesta saa ihmiset liikkeelle, jolloin haetaan vapaa-ajalle itselleen mieluisaa tekemistä. (Erityishuoltojärjestöjen Liitto Ehdjä Ry 2016.)

Ojanen (2001), kirjoittaa kirjassaan, että tukihenkilötoiminta on ollut vapaaehtoisille antoisaa. Toiminta on lisännyt iloa ja onnistumisen kokemuksia elämässä, sekä tuonut tunnetta itsensä tarpeellisuudesta. Ojanen (2001) mainitsee myös tukihenkilöiden itsearvostuksen lisääntymisestä ja kertoo heidän löytäneen sisäistä rauhaa.

3.2 Vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta Perhetalkoot hankkeessa

Useissa kunnissa järjestetään lastensuojelun tukihenkilötoimintaa, josta vastaa sosiaalitoimi. Tuolloin tukihenkilö on velvollinen raportoimaan asiakkaan sosiaalityöntekijälle, kuinka tukihenkilötoiminta sujuu. Tällaista velvoitetta ei Perhetalkoon vapaaehtoisilla tukihenkilöillä ole. Vapaaehtoisesti toimivat tukihenkilöt ovat ensisijaisesti kansalaistoimijoita, kansalaisia tai lähimmäisiä, eivät sosiaali- ja terveysalan ammattilai-

sia, joka ilmenee myös haastateltavien tukihenkilöiden taustoissa. Perhetalkoot hankkeen vapaaehtoisessa tukihenkilötoiminnassa korostuu ajatus siitä, että löydetään oikea tukihenkilö ja tuettava, josta muotoutuu pari. Tätä vapaaehtoista tukihenkilötoimintaa seurataan Perhetalkoissa ilman jatkuvaa kontrollia. Toiminta etenee ennemminkin vapaaehtoisen tukihenkilön ja tuettavan ehdoilla.

Vapaaehtoisen tukihenkilötoiminnan tarpeesta Perhetalkoissa saadaan tieto lapsen omahoitajalta, lapsen vanhemmalta tai perhekuntoutuksen työntekijältä. Tiedon saatuaan Perhetalkoot tapaa lapsen tai nuoren, jotta saadaan myös hänen mielipide ja varmistus kyseisen toiminnan hyväksymiselle. Tämän jälkeen Perhetalkoiden työntekijät alkavat etsiä vapaaehtoista tukihenkilöä, joka vastaa parhaalla mahdollisella tavalla lapsen tai nuoren toiveisiin. Tällä pyritään siihen, että tulevalla tukihenkilöllä ja tuettavalla olisi samankaltaisia ajatuksia siitä, millaista tukisuhdetta haetaan. Perhetalkoossa työntekijät haastattelevat ja valmentavat tukihenkilön sekä tarkistavat rikosrekisteriotteen. Tämän jälkeen työntekijät ovat mukana parin ensimmäisessä tapaamisessa. Tapaamisessa päätetään muun muassa siitä, milloin pari tapaa ja kuinka he pitävät yhteyttä sekä luodaan yhteisiä tavoitteita toiminnalle. Perhetalkoot seuraa aluksi suhteen kehittymistä ja toimintaa ottamalla yhteyttä sekä tukihenkilöön, että tuettavaan. Ensimmäinen yhteydenotto toteutetaan kuukauden päästä ja myöhemmin kolmen kuukauden välein.

Perhetalkoissa tukihenkilösuhteen toivotaan kestävän vähintään yhden vuoden. Joissain tapauksissa ryhdytään myös lähtökohtaisesti hakemaan suhdetta, jonka on tarkoitus kestää vieläkin pidempään. Vapaaehtoisesti toimiville tukihenkilöille järjestetään kerran kuussa vapaaehtoispiiri. Piirin tarkoituksena on antaa jokaiselle vapaaehtoisesti toimivalle tukihenkilölle mahdollisuus jakaa ajatuksia ja kokemuksia tukihenkilötoimintaan liittyvistä askarruttavista asioista. Vapaaehtoispiiri perustuu vertaistukseen ja luottamukseen. Piirin lisäksi vapaaehtoisesti toimivilla tukihenkilöillä on mahdollisuus jatkuvaan ja henkilökohtaiseen tukeen Perhetalkoiden työntekijöiltä.

3.3 Vapaaehtoisesti toimivien tukihenkilöiden periaatteet

Tukihenkilötoiminnalla pyritään siihen, että toiminta tukihenkilön ja tuettavan välillä on mahdollisimman turvallista ja oikeudenmukaista. Tämän vuoksi on olemassa muuta-

mia periaatteita, jotka ohjaavat tätä vapaaehtoistoiminnan muotoa. Nämä periaatteet perustuvat sosiaali- ja terveysjärjestöjen noudattamiin periaatteisiin:

Vapaaehtoisuudella tarkoitetaan jokaisen tukihenkilön omaa vapaata tahtoa toimia tukihenkilönä. Jokainen tukihenkilö saa itse päättää millaiseen tukisuhteeseen alkaa ja kuinka vaativaan tukisuhteeseen hän pystyy. Tukihenkilö saa aina kieltäytyä toiminnasta, jos hänestä siltä tuntuu. Jokainen vapaaehtoisesti toimiva tukihenkilö toimii *Omin taidoin ja tiedoin*. Tukihenkilöltä ei vaadita mitään erityisiä koulutuksia, vaan hänen oma elämäkokemus riittää toimimiseen tukihenkilönä. Tukihenkilön hakeutuessa toimintaan on hänen mahdollista saada perehdytystä tai koulutusta toimintaan. Tukihenkilö ei hyödy toiminnasta *taloudellisesti* eli ei saa tehtävästään palkkaa. Usein tukihenkilöille kuitenkin korvataan erilaisia palkkioita tai kulukorvauksia. Vapaaehtoisesti toimivalta tukihenkilöltä vaaditaan *luotettavuutta*, jolla tarkoitetaan sitoutumista toimintaan ja lupauksien pitämistä tuettavalle. Tukihenkilöä koskee myös *vaitiolovelvollisuus*. Hyviin periaatteisiin kuuluu, että tukihenkilö kunnioittaa tuettavan ja hänen perheensä yksityisyyttä. Tukihenkilö ei saa puhua mistään heitä koskevista asioista ulkopuolisille. Tukihenkilöiltä vaaditaan tukisuhteessa myös *puolueettomuutta*, jolla pyritään siihen, että tukihenkilö ei puuttuisi perheen sisäisiin asioihin, eikä ammattityöntekijöiden tekemään työhön. Tukisuhteessa tukihenkilö toimii *tuettavan ehdoilla*, antaa tukea sekä apua tarvittaessa tuettavan ehdoilla. (Korhonen 2005, 14-15.)

4 TUTKIMUS

Kiinnostuin Perhetalkoot hankkeesta harjoitteluni kautta, jonka suoritin alkuvuodesta Emma & Elias -ohjelmaan. Mietin tuolloin, että minne voisin ja olisin kiinnostunut tuottamaan opinnäytetyöni. Olen opintojeni aikana työskennellyt lastensuojelulaitoksessa ja lisäksi aloin kesällä opiskella sosiaalityötä Helsingin avoimessa yliopistossa. Tiesin tuolloin opinnäytetyötä suunniteltaessa, että haluan ehdottomasti suunnata työni lastensuojeluun ja sitä koskeviin asioihin. Tuolloin otin yhteyttä Perhetalkoot hankkeeseen ja minulle kerrottiin, että tukihenkilötoiminta heidän hankkeessa olisi vailla opinnäytetyötä. Kiinnostuin aiheesta ja kävin juttelemassa asiasta hankkeen projektipääl-

likön kanssa. Vastaanotto hankkeen työntekijöillä oli mahtava ja en epäillyt hetkeäkään tarttua tähän hienoon tilaisuuteen, jossa pääsisin tuottamaan tutkimusta itselleni mielenkiintoisesta asiasta.

Kävin tapaamassa projektipäällikköä muutaman kerran, jossa minulle kerrottiin tutkimuksen tarpeista ja siitä, miksi opinnäytetyölle on tarvetta. Kävimme yhdessä läpi tutkimuksen kulkua ja mietimme alustavasti kysymyksiä, joita tutkimus voisi pitää sisällään. Ensisijaisesti kysymykset on laadittu Perhetalkoot hanketta ajatellen, jotta se saisi tukihenkilötoiminnasta ja sen kokemuksista mahdollisimman paljon hyvää ja kattavaa tietoa. Erityisen tärkeänä Perhetalkoot piti sitä, että tutkimuksen avulla saataisiin kokemuksia sekä tukihenkilöiltä, että tuettavilta.

Sekä tutkimuksen tekemiseen, siihen liittyvään tiedonhankintaan, että julkistamiseen liittyy tutkimuseettisiä perusteita. Tällainen tutkimus edellyttää sitä, että tutkija noudattaa tutkimuksessa hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Minua tutkimuksessa auttoi Helsingin Diakonissalaitoksen Eeva Kivelä, joka toimii eettisen toimikunnan sihteerinä. Lopullisen luvan tutkimukselleni sain Helsingin Diakonissalaitoksen lapsi- ja perhepalveluiden johtajalta Leena Leppäseltä. Nämä kaksi henkilöä ohjasivat ja valvoivat tutkimushankkeen asianmukaisuutta ja eettisyyttä. Perhetalkoon työntekijät järjestivät minulle haastateltavat, kysyen kiinnostusta osallistua haastatteluun. Tässä nousi esiin ihmisarvon kunnioittaminen, joka on tutkimuksessa erityisen tärkeää. Haastateltavat valittiin tuettavien mukaan, ottaen huomioon jokaisen tämän hetkinen elämäntilanne. Tätä kautta valikoitui haastatteluun tukihenkilöt, jotka olivat tukisuhteessa tuettavan henkilön kanssa. Jokaiselta tutkimukseen osallistuvalla pyydettiin allekirjoitus tutkimuslupaun, jossa oli kerrottu tarkasti syyt tutkimukselle, tiedon käytölle ja sen julkaisemiselle. Tällä tavalla haastateltava perehdytettiin tutkimuksen osallistumiseen. Kävin vielä ennen haastattelua tukihenkilön ja tuettavan henkilön kanssa läpi syyt tutkimukselle ja kerroin mitä tässä haastattelussa tapahtuu. Kerroin nauhoittavani haastattelun puhelimella, jonka litteroisin ja sen jälkeen käyttäisin heidän sanomiaan suoraan lainattuna opinnäytetyöhöni. Haastatteluun osallistuneilta alaikäisiltä lapsilta pyysin myös allekirjoituksen tutkimuslupaun. Lisäksi näiden lasten huoltajilta pyydettiin lupa tutkimukselle. Perhetalkoot hankkeesta sain haastateltavien yhteystiedot, joihin otin itse yhteyttä ja sovimme haastatteluajan. (Hirsjärvi, Remes & Sajaavaara 2008, 172-184.)

Tutkimuksella on oltava aina jokin tarkoitus ja tehtävä. Tämä tarkoitus määrittelee sen, mikä on lopullinen tutkimusstrateginen valinta. Tutkimus voi olla joko kartoittava, kuvaileva, selittävä tai ennustava. Myös useampaa näistä tyyleistä voidaan käyttää tutkimusta tehdessä. (Hirsjärvi ym. 2008.) Opinnäytetyöni tutkimuksessa päädyin kartoittavaan tutkimukseen, sillä tutkimuksen tarkoitus oli katsoa, mitä tapahtuu, etsiä uusia näkökulmia eli kokemuksia ja löytää ilmiöitä. Kvalitatiivinen tutkimus on yksi tavallisimmista menetelmistä kartoittavassa tutkimuksessa, joka valikoitui myös opinnäytetyöni tutkimukseksi.

4.1 Tutkimuksen taustatiedot

Tutkimuksen tehtävänä tässä työssä oli selvittää, millaisia kokemuksia tukihenkilötoiminta on antanut tukihenkilöille sekä tuettaville lastensuojelun laitosympäristössä, että perhekuntoutuksessa. Tätä tukihenkilötoimintaa järjestää Helsingin Diakonissalaitoksen Perhetalkoot hanke, joka haluaa tukihenkilöiltä ja tuettavilta tietoa kokemuksista tukisuhteesta. Perhetalkoot tarvitsee itselleen konkreettista näyttöä tukihenkilötoiminnan kokemuksista, koska tällaisesta on hyötyä toiminnan kehittämisessä. Aikaisempia aihepiiriin liittyviä tutkimuksia löytyy muutamia, mutta Perhetalkoihin tämä on ensimmäinen. Aikaisemmin Hanna Falk Helsinki Missiolta on tehnyt tutkimuksen: Vapaaehtoistoiminta lapsiperheiden tukena, jossa käsitellään kokemuksia perheiden, vapaaehtoisten ja ammattilaisten kannalta. Tutkimus on hyvin suosittu ja se on antanut paljon eri järjestöjen vapaaehtoistoimintaa ajatellen. Tämä tutkimus ei kuitenkaan vastaa Perhetalkoiden kysymyksiin, joita tukihenkilöiltä ja tuettavilta haluttiin tämän tutkimuksen avulla selvittää.

Tutkimukseen osallistui kolme vapaaehtoista tukihenkilöä ja heidän kolme tuettavaa. Tukihenkilöt olivat iältään 28-36 vuotiaita naisia ja miehiä. Kahdella heistä on ylempi korkeakoulututkinto ja yksi heistä opiskelee sellaista parhaillaan. Kenelläkään tukihenkilöistä ei tällä hetkellä ole omia lapsia. Kahdella tukihenkilöllä on hyvä työ, joissa he viihtyvät ja kokevat olevansa omalla alallaan. Heidän alat eivät ole sidoksissa sosiaali- ja terveystieteisiin. Jokaisella tukihenkilöllä on tasapainoinen elämä, jonka jakavat puolison kanssa. Kahdella tukihenkilöllä on laajempi kokemus vapaaehtoistoiminnasta.

minnasta ja he ovat tehneet vastaavia toimia jo aikaisemmin. Yhdellä ei ole aikaisempaa kokoemusta, mutta hän kiinnostui vapaaehtoistoiminnasta ja hakeutui mukaan syksyllä 2015. Yhteistä näillä tukihenkilöillä on se, että he eivät oikeastaan tienneet mitään tuettavien elämistä, kun aloittivat tukihenkilötoiminnan. He kaikki ovat halunneet kohdata tuettavansa yksilönä ja tutustua tuettavaan vähitellen. Kaikki tukihenkilöt kokivat, että kohtaaminen on helpompaa, jos ennakko asetelmia ei ole annettu etukäteen.

Tuettavia haastatteluun osallistui kolme. Iältään he ovat 10, 14 ja 20 vuotiaita tyttöjä ja poikia.

Kaksi nuorempaa lasta ovat sisaruksia ja asuvat samassa perheessä. Kummallakin heistä on oma tukihenkilö. Lasten perhe on hyvin iso ja heitä on yhteensä 10. Tukihenkilön avulla pyritään tarjoamaan näille lapsille omaa aikaa turvallisen aikuisen seurassa, koska vanhemmat eivät siihen aina kykene. Taloudellinen tilanne on myös kohtalaisen heikko lasten perheessä.

Yksi tuettavista on jo muuttanut omaan asuntoon ja opettelee elämään itsenäistä elämää. Nuoren elämässä puolestaan on ollut haasteita jo nuoruudesta lähtien. Nuori on kärsinyt masennusjaksoista ja joutunut varttumaan ilman huoltajaa lastensuojelulaitoksessa. Tukihenkilötoiminnalla pyritään turvaamaan hänelle turvallinen aikuinen elämään, joka tukee, kuuntelee ja viettää aikaa hänen kanssaan. Tämän hetkinen tilanne nuoren kohdalla on hyvä ja hän onkin päässyt masennusjaksoista jo vähitellen eroon. Nuori on hakeutunut lukioon ja aloittaa siellä opiskelun.

4.2 Kokemus tutkimuksen keskiössä

Tutkimuksen pääpaino on tukihenkilöiden ja tuettavien kokemuksissa, joita tämänkaltaisen toiminta heille tuottaa. Kokemuksella yleisesti tarkoitetaan ihmisten hetkellisiä elämyksiä, jotka ovat yleensä voimakkaita, mieleenpainuvia ja merkityksellisiä ihmisen elämässä. Kokemus on siis jokin, joka saadaan jostakin tapahtumasta tai toiminnasta ihmisen elämässä. Kokemukset vaikuttavat jokaiseen ihmiseen eri tavoin. Ne saattavat muuttaa ihmisen toimintaa tai jopa identiteettiä. Identiteetillä tarkoitan tässä ihmisen omaa käsitystä siitä, millainen ihminen on ja kuinka hän toimii. Kotkavirta

(2002, 15-36) kirjoittaa kokemuksen ehdoista ja hahmoista. Hän toteaa, että kokemus on yhtä lailla, kuin tieto ja taito ihmisen elämässä. Tällä tarkoitetaan sitä, että ihmisen tiedot ja taidot lopulta syntyvät kokemuksesta. Tämä näkyy tutkimuksessa ja siinä, kuinka tietoisia esimerkiksi tuettavat ovat tukihenkilötoiminnasta. He ovat tuettavan roolissa ja heidän kokemusten kautta on syntynyt tämä tietopohja tukihenkilötoiminnasta.

Kokemuksesta puhuttaessa erotetaan siitä elävä kokemus, jota tutkijana tutkin tässä opinnäytetyössä. Tutkimuksessa siis kiinnostuksen kohde on tukihenkilöiden ja tuettavien henkilöiden kokemukset. Haastatteluun osallistuvilla on näin kaikilla sama tilanne, koska heidän kokemuksia tutkitaan tukihenkilötoiminnan kautta. Tämän tutkimuksen tekee eläväksi se, että tukihenkilötoiminnalla ja sen luomilla kokemuksilla on yhteys jokaisen henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen. Tässä tutkimuksessa jokaisen osallistujan elämä on kokemuspohjana ja siitä tutkimus on saanut elävän kokemuksen. (Perttula 2009, 115-163.)

4.3 Tutkimusmenetelmä ja teemat

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jonka tarkoituksena on kerätä tietoa todellisen elämän kuvaamisen kautta. Tällä tutkimuksella pyritään siihen, että tutkimuksen kohdetta tutkitaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Eli tässä tutkimuksessa pyritään selvittämään tukihenkilöiden ja tuettavien kokemusmaailmaa tukihenkilötoiminnasta. (Hirsjärvi ym. 2008.) Tiedonhankinta metodiksi valitsin tutkimukselleni puolistrukturoidun teemahaastattelun. Tässä puolistrukturoidussa teemahaastattelussa esitin kaikille osallistuville samat kysymykset. Kysymykset oli suunniteltu niin, että tukihenkilöiden kysymykset ja tuettavien kysymykset olivat heille sopivia ja ymmärrettäviä. Teemahaastattelu valikoitui tiedonhankinnan menetelmäksi, koska mukana oli myös lapsia. Tutkimusta suunniteltaessa koin, että lapsen on helpompaa kertoa ja kuvailla omia kokemuksia kuin tukihenkilön. Teemahaastattelu sallii sen, että haastattelu laajenee myös teemojen ympärille, jolloin tutkimukseen saataan saada jotakin muuta kiinnostavaa tietoa haastateltavilta. Koimme myös yhdessä Perhetalkoot hankkeen työntekijöiden kanssa, että ulkopuoliselle haastattelijalle saattaa olla helpompaa puhua, kuin tutulle hankkeen työntekijälle. Teemahaastattelu osoitautui muutenkin parhaaksi tiedonkeruu menetelmäksi, koska halusimme tällä tutki-

muksella selvittää ihmisen ajatuksia ja kokemuksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 172-181.)

Koin myös itselleni tämän teemahaastattelun erittäin sopivaksi, sillä pidän työskentelestä ihmisten kanssa ja nautin siitä, kun saan tavata uusia ihmisiä. Teemahaastattelun edut näkyivät myös haastattelutilanteessa, sillä pystyin kysymään tarkentavia kysymyksiä tai pyytämään selvitystä hieman tarkemmin. Tämä helpotti huomattavasti tutkimuksen tekemistä, koska itselleni haastattelussa esille tulleet asiat olivat uusia.

Tutkimuksen teemoiksi valikoitui aiheet sen mukaan, mitä Perhetalkoot halusi tutkimuksella selvittää. Tässä tutkimuksessa on siis tutkittu kokemuksia niin tukihenkilöiden, kuin tuettavien osalta, jotka ovat merkityksellisiä hankkeelle. Tukihenkilöiden ja tuettavien teemat ovat käytännössä samat, mutta kysymysten muoto on erilainen. Tukihenkilöiltä myös kysyttiin enemmän kokemuspuolta yleisesti vapaaehtoistoiminnasta ja siitä, miksi he ovat alun perin hakeneet mukaan vapaaehtoistointaan. Tällä tavalla kartoitettiin tukihenkilöiden kiinnostusten kohteita ja syitä vapaaehtoistointaan.

Voisin jaotella teemat kolmeen aiheeseen, joiden alle tutkimuksen kysymykset painottuvat: tukihenkilötoiminta suhteessa, kokemukset vapaaehtoisesta tukihenkilötoiminnasta ja tukihenkilötoiminnan vaikutukset tukihenkilön ja tuettavan elämään. Näiden teemojen pohjalta on suunniteltu kysymykset, joita käytin teemahaastattelussa ja joista tutkimuksen tulokset koostuvat. Liitetiedostosta (Liite 1) löytyvät haastattelussa käytetyt kysymykset. Jokaisen haastatteluun osallistuneen kohdalla kysyin samat kysymykset, koska nämä olivat tilaajan toiveissa. Koin, että haluan tehdä tutkimuksesta sen mukaisen, mitä tilaaja on toivonut.

4.4 Haastattelun suunnittelu ja järjestäminen

Aloimme yhdessä Perhetalkoot projektipäällikön kanssa suunnitella haastattelua kesäkuun 2016 alussa. Keskustelimme haastattelun tarkoituksesta ja tavoitteista. Minulle kerrottiin, mitkä ovat sellaisia asioita, joita halutaan tietää ja miksi. Tämän mukaan alkoi rakentua haastatteluteemat ja kysymyksen runko, joiden mukaan toteutaisiin haastattelun. Projektipäällikkö mielti minulle valmiiksi haastateltavat, koska hän

tunsi tuettavat ja vapaaehtoiset ja oli tietoinen heidän elämäntilanteistaan. Tutkimusta suunniteltaessa piti ottaa huomioon se, että saisimme haastateltavilta mahdollisimman kattavaa ja kokemusperäistä tietoa. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 88) kirjoittavat eliittiotannasta, jossa tarkoitetaan sitä, että tutkimukseen valitaan henkilöitä, joilta odotetaan saavan parhaiten tietoa tutkimusta ajatellen. Yhteystiedot saatuani otin yhteyttä haastateltaviin, joko sähköpostitse tai soittamalla. Sovimme yhteisen haastattelun ajankohdan ja pyrin siihen, että menen itse haastateltavan luokse. Ajat haastateltavien kanssa sovittiin ja jokainen haastateltava olikin hyvin yhteistyökykyinen ja osallistui mielellään tutkimukseen. Haastatteluihin meni aikaa yhteensä noin neljä ja puoli tuntia.

Haastattelut suoritin heinä- ja elokuun 2016 aikana. Kesän aikana tutustuin vapaaehtoistoiminnan ja tukihenkilötoimijoiden teoriaan, joka helpotti huomattavasti minun roolia haastatteluissa. Haastatteluiden jälkeen aloin koota teoriaa kasaan ja käymään itse haastatteluista lävitse.

4.5 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä lähdin liikkeeseen siitä, mikä minua aineistossa kiinnostaa ja mikä olisi tulosten kannalta mahdollisimman antoisaa. Kävin tutkimus aineiston läpi ja erottelin siitä asiat, jotka ovat tutkimuksen kannalta oleelliset. Erottelin haastatteluiden vastaukset erilliseen tiedostoon, jota käytin tutkimuksessa. Tämän osion jälkeen merkitsin kysymykset teemoittain, joka helpotti yhteenvedon rakentamista tutkimukseen. Tästä syntyi sisältöanalyysi, jolla tarkoitetaan haastattelussa kuultujen ja kirjoitettujen sisältöjen analyysiä teoreettisena kehyksenä tutkimukselleni. Kirjoitan seuraavassa osiossa (6) tutkimustuloksia. Olen laittanut tutkimukseen tukihenkilöiden ja tuettavien kokemuksista yhteisiä ominaisuuksia eli näkemyksiä tukihenkilötoiminnan kokemuksista. Yleistän siis haastateltavien kertomuksia asioista, mutta erittelen tarkkoja sanontoja haastateltavien kohdilla erikseen. Käytän näissä merkkejä, jotka erottavat eri tukihenkilöiden ja tuettavien lauseita ja kokemuksia. Nämä merkit kerron myös seuraavassa osiossa. (Tuomi ym. 2009, 103-120)

Tässä tutkimuksessa luon teoreettisen kokonaisuuden käyttämällä tutkimusaineistoa lähteenä. Tällöin puhutaan aineistolähtöisestä analyysistä, joka toteutuu tämän tut-

kimuksen osalta. Tällaisesta aineistolähtöisestä analyysistä puhuttaessa todetaan, että tutkimuksen tuloksen tarkoitus on selvittää lukijalle teoreettinen ymmärrys tukihenkilötoiminnan kokemuksista lastensuojelulaitoksissa ja perhekuntoutuksessa niin tukihenkilöiden, kuin tuettavien osalta. Olen käsitellyt aineistoa redusoinnin eli pelkistäminen ja klusteroinnin eli ryhmittelyn avulla. Lisäksi käytin abstraktointia, jossa luodaan teoreettisia käsitteitä. *Pelkistämisellä* tarkoitan sitä, että olen auki kirjoittanut haastattelut, eli litteroinut ne. Tutkimuksesta on pelkistämisen avulla poistettu epäolennainen tieto, jonka olin eritellyt erilliseen tiedostoon. Tämän jälkeen etsin aineistosta samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Puhutaan *ryhmittelystä*, jolloin asiakokonaisuuksia yhdistetään. Lopuksi muodostin itselleni kuvauksen tutkimuskohteesta, jolloin puhutaan *teoreettisten käsitteiden luomisesta*. (Tuomi 2009, 108-113)

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tukihenkilöt tapaavat tuettaviaan säännöllisesti. Aluksi tapaamisia on ollut enemmän, noin kahden viikon välein, mutta nyt tapaamisia on noin kolmen viikon välein tai kerran kuukaudessa. Tässä tukihenkilöt ovat noudattaneet ohjenuoraa, jonka ovat saaneet Perhetalkoot hankkeesta. Tapaamisilla tukihenkilö ja tuettava viettävät aikaa jutellen ja yhdessä ”hengailen”. Yleensä tukihenkilö ja tuettava käyvät syömässä, leffassa tai uimassa. Yhdessä vietetty aika on kahden välistä vuorovaikutussuhdetta rakentavaa ja mukavaa tekemistä yhdessä ilman sen suurempia odotuksia ja paineita.

Olen eritellyt lukijaa varten tukihenkilöiden ja tuettavien kokemuksia seuraavasti. Tukihenkilö yksi (T1), tukihenkilö kaksi (T2) ja tukihenkilö kolme (T3). Vastaavasti toimin tuettavien lasten kohdalla, jossa tunnus on tuettava lapsi (TL1) ja (TL2), sekä tuettava nuori (TN3). Erittelin nuorelle oman lyhenteen tutkimukselle, koska kyseessä on täysi-ikäinen nuori.

5.1 Tukihenkilöiden haastatteluiden tulokset

Tukihenkilöitä haastateltaessa kävi ilmi, että kenelläkään heistä ei ole omia lapsia ja auttamisen halu on jokaisen tukihenkilön kohdalla suuri. Kaikkien tukihenkilöiden oma elämäntilanne on tasapainoinen, jolloin vapaaehtoistoiminta on mahdollista. Halu auttaa ja pelastaa maailmaa oli yksi yleisimmistä vastauksista. Oman arvomaailman muutos oli myös näkyvässä, jonka vuoksi hyviä asioita toisten vuoksi halutaan tehdä.

(T1) ”varmaan yleisesti se, että mä niinkun koen et mä oon aika hyvä-osasen elämän saanut niinkun ihan omast lapsuudest lähtien. Mä koen et mul on asiat ollu niin kauheen hyvin et mul on mistä antaa”

(T2) ”Olen mennyt syvälle itseeni ja kysynyt, että minkälainen ihminen mä oikeesti oon ja mitä mä haluan oikeesti tehdä ja et mihin mä haluan suuntautuu tässä maailmassa”

Tukihenkilön rooli on lapselle tai nuorelle turvallinen aikuinen, joka jakaa kokemuksia tuettavan kanssa. Tukihenkilö antaa tuettavalle jakamatonta huomiota ja keskittyy kyseisellä hetkellä vain tuettavaan. Läsnäolo, kuuntelu ja yhdessä vietetty aika ovat tuettavan kohdalla erityisen tärkeitä asioita.

Millaiseksi tukihenkilöt kokivat omat roolinsa?

(T1) ”kyl mä koen, et mun niinku tehtävä on vaan antaa semmost niinku absoluuttista huomiota sille lapselle”

(T2) ”Mun tehtävä ei oo mitenkään yrittää ratkoo mitään heidän perheen ongelmia, et mä oon vaan niinkun henkisenä tukena ja seurana tälle nuorelle”

(T3) ”Ehkä semmonen isosisko olis sit tavallaan lähimpänä. Ehkä sisarusuhteetkin on tavallisesti kakssuuntaisempia, mutta selkeesti siinä on niinku ystävyysuhteen luottamusta ja tällä tavalla. Jotain siltä väliltä”

Jokainen tukihenkilö kokee tietynlaisia tunteita, lähtiessään vapaaehtoistoimintaan mukaan. Kaikki on uutta, jännittävää ja jopa vähän pelottavaa. Yleisesti ottaen tukihenkilöt ovat innostuneita siitä, että kohtaavat uusia ihmisiä, vaikka ajatus tukihenki-

lötoiminnan vaikeudesta kaiheri mieltä. Tukihenkilöt miettivät alkuun asioita, mitä varmasti jokainen jännittää aluksi. Tehdäänkö me sellaisia asioita, mistä tuettava tykkäävät? Pitääkö se mua ihan tyhmänä? Voisinko tehdä jotakin vieläkin enemmän? Esille tulleet asiat olivat tukihenkilöille isoja kysymyksiä ja tunteita herättäviä. Alun jälkeen kaikki kuitenkin sujui hyvin ja tukihenkilönä toimimista pidettiin mukavana. Tukihenkilöt ovat ensimmäisestä tapaamisesta lähtien kerryttäneet kokemuksia toiminnasta.

(T3) ”ensimmäinen tommonen keskustelu oli hieman teennäistä ja pinnallista, kun sitä kokeilee kaikenlaista, että mistä löytyis jotakin ikään kuin yhteistä juteltavaa ja sit me ruvettiin piirtämään ja siitä tuli ihan uskottoman hieno”.

Haastatteluissa kävi ilmi, että kaikkia tukihenkilöitä yhdisti luontainen tarve auttaa heikommassa osassa olevia ihmisiä. Tällainen toiminta on näkynyt tukihenkilöiden kohdalla jo nuoresta asti. Lisäksi palaute ja tukihenkilötoiminnan merkittävyys motivoi tukihenkilöitä jatkamaan toimintaansa.

(T1) ” Ehkä on sellanen luontanen tarve, et halua auttaa muita ja näin et ihan henkilökohtasessa elämässä, ja sit toisaalta tämmöses vapaaehtoisjutussa”.

Vapaaehtoisella tukihenkilötoiminnalla on isoja vaikutuksia tukihenkilöihin. Yleisesti tukihenkilötoiminta lisää hyviä tunteita ja laajentaa maailmankuvaa. Tukihenkilöt ovat tyytyväisiä siihen, että pystyvät omalla toiminnalla tuomaan lapsen tai nuoren elämään jotakin uutta ja hyvää, parantaen tämän elämää. Tukihenkilöt ovat tyytyväisiä siihen, että he ovat saaneet rakennettua uusia hyviä ihmissuhteita. Tukihenkilötoiminnan tukihenkilöt ovat kokeneet palkitsevaksi sen, kun he ovat ratkaisseet vastoinkäymisiä ja kokeneet erilaisia onnistumisia, jotka näkyvät tuettavan elämässä. Tukihenkilötoiminta on myös ollut opettavaista, sillä on huomattu, mitä oma toiminta ja hyvien asioiden tekeminen on tuottanut. Tukihenkilötoiminnan varjopuolista löytyy myös negatiivisia vaikutuksia, sillä tukihenkilötoiminta vie toisinaan runsaasti voimia. Tukihenkilöt myös usein luovat itselleen paineita, miettien mitä voisi tehdä enemmän ja kuinka voisi käyttää enemmän aikaa toiminnalle. Yleisesti tukihenkilöt ovat myös

huomanneet tukihenkilötoiminnan kautta sen, millaista pahoinvointia elämässä on. Tämä on osaltaan saattanut myös kuormittaa heitä.

(T2) ” Ehkä siin on ollu just niinku jos jotain negatiivista täytyy sanoo ni, ei oo ollu aikasempaa kokemusta”

(T3) ” Oon saanut harjoitella sitä, että musta on siihen mihin musta on ja siihen loppuun musta ei ole, että hengitellään”

Tukihenkilöiden taustatukena on Perhetalkoot hankkeen ammattihenkilöstö. Ammattihenkilöstö tukee ja auttaa tarpeen vaatiessa heitä. Tukihenkilöt kokivat saavansa tukea, jos sille on tarvetta. Ajatusten vaihtaminen tietyissä asioissa on myös koettu hyödylliseksi ammattihenkilön kanssa. Perehdytys tukihenkilötoimintaan oli myös sujunut hyvin. Tämä toteutettiin tutustumishaastattelun avulla tukihenkilöiden kohdalla. Haastattelussa eräs tukihenkilö muisti, että heille oli järjestetty vapaaehtoisvalmennus, joka olisi ollut niin sanottu virallinen perehdytys tukihenkilötoimintaan. Vapaaehtoisvalmennus oli ollut kahden tunnin mittainen ja siellä oli käsitelty yleisesti tukihenkilötoimintaa ja käyty läpi aiheeseen liittyvää tutkimusta. Yleisesti yhteenvetona yhteistyö ammattihenkilöstön kanssa on sujunut hyvin. Ihmisiä on aina mukava nähdä ja siitä tulee lämmin olo.

(T2) ” Aina tosi mukava ja lämmin fiilis jotenkin heidän kanssa, tuntuu et he ovat oikeen tällasii ihanii ihmisii kyllä”

5.2 Tuettavien haastatteluiden tulokset

Jokainen haastatteluun osallistunut tuettava nimesi tukihenkilön omalla tavallaan ja itselleen sopivaksi tavaksi puhua hänestä. Se, että tuettavilla on tukihenkilö ei ollut heidän mielestään esimerkiksi ”noloa”, vaan ennemmin hienoa. Jokaisesta tuettavasta oli aika kivaa, kun on yksi vähän vanhempi aikuinen, jonka kanssa saa viettää aikaa ja tehdä kaikkea kivaa.

(TL1) ”Mä sanon, et se on vaan mun yks kaveri”.

(TL 2) ”Mun tukihenkilö. Sellanen, joka auttaa, niinku pitää hauskaa, jos vanhemmat ei pysty”.

(TN1) ”Selitän vaan, et se on niinkun mun vapaaehtoistyöntekijä”. Puhun yleensä etunimel’

Tukihenkilötoiminta on antanut paljon mukavia kokemuksia tuettaville. Toisilla elämäntilanne on saattanut olla vähän rankempi. Tämän huomioon ottaen, kokemukset ovat saattaneet vaihdella. Yleensä hyvä kokemus on liittynyt johonkin tapahtumaan tai tekemiseen tukihenkilön kanssa. Yleisesti ottaen parasta on kuitenkin se, että on kiva viettää aikaa kahdestaan jonkun kanssa.

(TL2) ”Viimeks käytiin mökillä: kalastettiin, mä sain viis pientä kalaa”

(TN1) ”Riippuu tosi paljo siitä, että niinku millanen olo mul itelläki on ollut et kyl on ollu tosi hauskaa niinkun tehä kaikkee kivaa yhdessä. Mut sit koska mä myöskin oon ollu huonovointinen joskus aikasemmin, mul on ollu kaikkee niinkun masennusta ja tollasta niin ni silloin se on tottakai ollu vähän vakavampaa se meillä. Varsinki ku ollaan juteltu ja tälleen näin, mut enää mul ei oo niinku masennusta tai mitään tällasta ni se on vähän niinku rennompaa”.

Haastatteluissa ilmeni, että jokaiselle tuettavalle oli ehdotettu tukihenkilöä. Aluksi he eivät tieneet, mitä tukihenkilö heidän kanssaan tekisi ja miksi hänelle tällainen annetaan. Myöhemmin kuitenkin kävi ilmi jokaisen tuettavan kohdalla, että tukihenkilö heidän elämässään on ollut todella hieno juttu.

(TL2) ”Mult kysyttiin haluunks mä pojan vai tytön ja mä olin silleen et ihan sama”.

(TN1) ”Mulle vaan ehdotettiin, et haluunks mä jonkun vapaaehtoistyöntekijän, sit mä en oikeen tienny, et mitä se tarkoittaa ni sit mä vaan olin niinku et okei”.

Tukihenkilöt ovat tuoneet paljon hyviä asioita tuettavien elämiin. Yhdessä vietetty aika ja kodista pois pääseminen ovat tuettavien mielestä mukavaa vaihtelua rutiineihin. On mukavaa, kun vieressä on aikuinen ihminen, joka on vanhempi ja elämässä kokeneempi. Tällaisen ihmisen kanssa on mukava jakaa kokemuksia ja pohtia elämää. Tukihenkilö on toiminnallaan rohkaissut, tsempannut, tukenut ja auttanut tuet-

tavia. Negatiivisena pidettiin sitä, että aina tukihenkilöillä ei ole aikaa nähdä ja tapaamisten väli syystä tai toisesta venyy pidemmäksi, kuin muutama viikko.

(TN1) ”Sit siin tavallaan saa sellast perspektiiviä elämään ja kaikkee tälast. Kun siin ei oo just sellast niinku ohjaajan asemaa vaan silleen et voi just vaan jutella ja tehdä kaikkii asiota yhdessä.

(TN1) ”Se on silleen välillä ehkä vähän niinku harmittanut, mut kyl me nyt kummiski ollaan yhteyksissä ja tälleen näin”.

Tukihenkilö koettiin vanhempana tuettavien mukaan ja sen kerrottiin helpottavan omaa elämää.

(TL2) ”Paljon enemmän tekemistä”.

(TN1) ”Se tuntuu enemmän ehkä sellaselt kaverimaiselta, mut kyl se on niinku... edelleen jotenkin jaksaa mua tsemppata joissais asioissa silleen ihan eri tavalla ku muut, jotkut kaverit.”

Jokainen tuettava sai lopuksi kertoa oman parhaan kokemuksensa tukihenkilön kanssa olemisesta ja siitä, mikä on ollut hänelle merkityksellistä. Näissä näkyvät yhdessä vietetty aika, sen merkitys ja tärkeys tuettavien elämässä. Nämä hetket ovat olleet tuettaville hyvin merkityksellisiä ja kertovat tukihenkilön toiminnan laadukkuudesta ja toiminnan tärkeydestä.

(TL1) ” Käytiin uimassa. Me oltiin itikses, itäkeskukses uimassa”.

(TL2) ”Mökkireissu”. ” Ne toi paidan. Se toi sen mulle syntymäpäivä lahjaks”

(TN1) ”Me oltiin tos vuosaares rannalla aika pitkään, vaan juteltiin ja syötiin hedelmiä ja jotain tollasii, se oli ihan kivaa. Ei me olla niinkun kauheesti tehty mitään tosi hienoo ja tosi erikoista, mut se on mun mielestä ollu ihan hyvä vaan, et tavallaan on sellast rentoo, ettei niinkun aina tarvii mennä johonkin tyyliin lintsille, et voi niinku vaan olla”.

5.3 Tukisuhteen määrittely ja merkitys

Tukihenkilöiden ja tuettavien kohdalla tutkimuksesta nousee esiin tukisuhde, sen muoto ja merkitys. Haastatteluissa ilmeni, että tukisuhde perustuu pitkälti keskusteluun, kuunteluun ja yhdessä tekemiseen. Puhutaan sosiaalisesta tukemisesta, joka perustuu tukihenkilön ja tuettavan kahden keskiseen vuorovaikutukseen. Haastatteluissa ilmeni yhdessä tekemisen merkitys ja sen tärkeys. Aikuisen ihmisen läsnäolo koettiin tuettavien kohdalla erittäin positiiviseksi, josta näkyi luottamus tukihenkilöä kohtaan. Tukisuhteen merkitys korostui tarinoissa, joita tukihenkilöt ja tuettavat kertoivat haastatteluissa.

Vuorovaikutus ja kommunikaatio ovat kahden ihmisen välillä tapahtuvaa, joskin tuettavan kohdalla välillä heikompaa. Tukisuhteen merkitys näkyi tukihenkilöiden kohdalla, kun puhuttiin yhteydestä, jonka on saanut luotua tukihenkilön ja tuettavan välille. Jokaiselle tukihenkilölle ja tuettavalle tukisuhde on erilainen ja siinä on omat haasteensa. Yleensä kuitenkin luottamuksen rakentaminen ja uskoutuminen vieraille ihmiselle vie aikaa. Haastatteluissa kuitenkin ilmeni, että luottamussuhdetta on tukihenkilön kohtalaisen helppo mitata ja seurata. Pienet asiat keskusteluissa tai tavassa käyttäytyä kertovat monesti tukihenkilöille, että onko luottamusta saatu rakennettua. Lapsen kiukuttelu saattaa esimerkiksi olla merkki siitä, että uskalletaan näyttää tunteita ja osoittaa jopa hieman mieltä tukihenkilölle. Tällaisia pieniä asioita pohdittiin haastatteluissa, joka eteni jälleen sanaan luottamus ja sen rakentamiseen.

Tutkimukseni perusteella mietin tämän tukisuhteen merkitystä tuettavalle, joka saattaa olla todella suuri. Tukihenkilö voi olla esimerkiksi tuettavalle ainut luotettava ja kuunteleva aikuinen hänen elämässään. Tuolloin tukisuhde ja sen merkitys kasvavat niin tukihenkilön toiminnassa, kuin tuettavan elämässä. Se kuinka vahvistaa tukisuhdetta ja saada se kestäväksi on haasteellista. Ajan kanssa jokainen tukihenkilö varmasti löytää oman tapansa toimia tuettavan kanssa. Kaikki lähtee tutustumisesta ja yhteisten pelisääntöjen rakentamisesta. Tällaista tukisuhdetta rakentaessa on erityisen tärkeää muistaa tukihenkilötoiminnan periaatteet, joista aikaisemmin kirjoitin.

Näistä periaatteista nousee jälleen aikaisemmin mainittu luotettavuus, joka on tukisuhteen perusta. On hyvä muistaa, että toisilla tuettavista saattaa olla rankkoja ja rikkinäisiä perhetaustoja, jonka vuoksi pettymyksiä lapsen tai nuoren elämässä saattaa olla useita. Sen vuoksi sitoutuminen ja ajan antaminen tuettavalle on ehdottoman tärkeää.

6 TULOSTEN JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen vastauksista voidaan päätellä, että vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta on hyvin antoisaa ja merkitsee paljon sekä tukihenkilöille, että tuettaville. Tukihenkilötoiminnan avulla ihminen saa itselleen uusia kokemuksia, jotka muovaavat ajattelu- maailmaa ja saa hänet myös toimimaan toisella tavalla. Tukihenkilöt antavat tuettaville paljon ja tekevät kaikkensa tuettavan eteen. Selvästi tutkimuksessa on nähtävissä murhe siitä, että toimiiko tukihenkilö riittävästi ja antaa todella kaikkensa. Tämä on tutkimuksen mukaan myös selvästi tukihenkilön oma ajatus, sillä kaikki tuettavat ovat todella tyytyväisiä oman tukihenkilön toimintaan.

Itselleni tuli haastatteluiden analysoinnissa sellainen tunne, että tukihenkilöiden pelot ovat alussa voimakkaampia ja hälvenevät ajan myötä. Varsinkin pelko siitä, että tukihenkilö ei olisi tarpeeksi kiva tai hyvä tuettavalle. Tukihenkilöiden kokemuksia kuunnellessa nimittäin aina selvisi, että tuettava oli näyttänyt jollakin tavalla tai toiminnalla hyväksyvänsä tukihenkilön juuri sellaisena, kuin on. Saattaa olla, että pidempi kokemus vapaaehtoisesta tukihenkilötoiminnasta auttaa näiden pelkojen hävittämisessä.

Kokonaisuudessa tukihenkilöiden omat paineet näkyvät, kun mietitään riittävyyden tunnetta tuettavan elämässä. Tämä ei välttämättä kerro epävarmuudesta vaan siitä, että tukihenkilö haluaa todella tehdä kaikkensa tuettavan eteen ja saada hänelle hyvää oloa aikaiseksi. Jäin miettimään tätä asiaa, sillä yksikään tuettavista ei miettinyt sitä, että hyväksyykö tukihenkilö hänet tai pitääkö hän tästä. Uskonkin tutkimukseni perusteella siihen, että tuettavat ovat yksinkertaisesti olleet niin vailla aikuisen turvaa

ja seuraa, että tällainen pelko ei ole tullut edes mieleen. Tukihenkilön epäonnistumisen pelko ja miellyttämisen tarve puolestaan on ollut niin suuri, että on väkisin alkanut miettiä sitä, mitä hänestä ajatellaan. Tämä puolestaan kertoo siitä, kuinka sitoutuneita tukihenkilöt olivat, kun hakeutuivat mukaan vapaaehtoiseen tukihenkilötoimintaan.

Tuettavien kohdalla vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta on ollut todella antoisaa ja mukavaa. Kaikilla tuettavilla oli aina kivaa ja he olivat saaneet toiminnasta hyviä kokemuksia. Ajatusten vaihto, yhdessä oleminen ja tekeminen olivat tärkeimpiä asioita, joita haastattelussa tuli ilmi. Mitään muuta negatiivista ei löytynyt, kuin se, että toisinaan joutui odottamaan tukihenkilön tapaamista liian pitkään. Tämä toisaalta oli myös hyvin ymmärretty, sillä jokaisella tukihenkilöllä on myös oma henkilökohtainen elämä. Kaikki haastatteluun osallistuneet tuettavat myös toivoivat tukisuhteen kestävän vielä pitkään. Jokainen heistä koki, että tukisuhde on antanut paljon uutta ja erityisesti he ovat saaneet uuden turvallisen aikuisen elämänsä. Voimme siis todeta sekä tukihenkilöiden, että tuettavien puolesta, että vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta Perhetalkoot hankkeessa on erityisen onnistunutta. Tämä toiminta on antanut kaikille osallistujille uusia näkökulmia, onnistuneita kokemuksia, hyvää mieltä, vuorovaikutustaitoja ja lukemattomia muistoja.

Tukihenkilöiden kanssa keskusteltaessa ilmeni myös ammattihenkilöstön merkitys vapaaehtoisesti toimivan tukihenkilön tuen antajana. Tutkimuksessa saatava palaute ja yhteistyö oli ollut hyvää, mutta itse koin vastaajien puheista, että perehdytystä voisi mahdollisesti olla enemmän. Kaksi tukihenkilöä kuitenkin kertoi haastattelun ulkopuolella, että käytännössä heidät vain ohjattiin tuettavan luokse. Toiminnan kannalta olisi oleellista, että myös sellaiset ihmiset, jotka eivät aikaisemmin ole toimineet tukihenkilöinä saisivat ehkä hieman enemmän pohjatietoa toimintaan. Tällä tarkoitan sitä, että riski saattaa olla suuri, jos tukihenkilö ei esimerkiksi ole koskaan tavannut nuorta, jolla on masennusta. Itse koen ainakin omalla kohdalla, että pieni pohjustus olisi tuossa tilanteessa tärkeää. Mahdollista voi olla myös se, että nämä kaksi tukihenkilöä, jotka eivät olleet saaneet perehdytystä, eivät vain esimerkiksi muistaneet asiaa. Haastattelussa kuitenkin käytiin paljon asioita läpi ja on inhimillistä, jos kaikkea ei muista kertoa. Pääasia kuitenkin tulosten kannalta on tukihenkilöiden yhtenäinen linja

Perhetalkoot hankkeen tukihenkilötoiminnasta, joka oli positiivinen. Mitään suoraa palautetta kehittämistoiminnasta ei ilmennyt.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön suunnittelu ja toteutus onnistuivat oman kokemukseni kautta hyvin. Tietysti pintaan on noussut asioita, joita toteuttaisin mahdollisesti tulevaisuudessa toisin. Yhteistyö kuitenkin Perhetalkoot hankkeen työntekijöiden kanssa on ollut todella hyvää, vaikkakin yhteistyötä olisi voinut enemmän. Tämä osittain johtuu minusta, sillä oletin osaavani asian ja koin, että selviydyn tutkimuksen haasteista yksin. Tässä on selvästi oman oppimiseni kehittämisen kohta, sillä olisin voinut jo paljon aikaisemmin lähettää veriosioita opinnäytetyöstä projektipäällikölle. Koen kuitenkin, että oppimisen kautta olen jälleen kulkenut pidemmän polun, koska olen joutunut niin monista asioista ottamaan itse selvää.

Erittäin tyytyväinen olen siihen, että kaikki haastateltavat olivat mukana tutkimuksessa ja heidän kanssa sovitut ajat oli helppo järjestää. Jokainen tukihenkilö vastasi kysymyksiin erittäin hyvin ja heiltä sain hyvää laadullista aineistoa kasaan. Pieniä haasteita oli kahden nuorimman haastatteluun osallistuvan tuettavan kanssa. Osallistuminen tutkimukseen ei ollut niin innokasta ja toinen ilmoittikin heti, ettei hänellä olisi sanottavaa. Haastattelu siis alkoi juuri niin, kuin olin ajatellut, että se ei saa alkaa. Olin alalyöntiasemassa jo heti, eikä tilanne oikeastaan helpottanut haastattelun edetessä yhtään. Olenkin miettinyt tämän työn aikana, että olisiko haastattelutilanne pitänyt rakentaa jollakin muulla tavalla. Olisiko minun pitänyt haastatella sisarukset yhdessä, jotta he olisivat saaneet toisilta vielä enemmän tukea? Mietin, että kotiympäristössä suoritettu haastattelu olisi vaikuttanut enemmän rentouttavammin, mutta ehkä ongelman alkuperä kuitenkin on haastattelijan vieraus. Saattaa olla, että nuoremmat haastateltavat kokevat tilanteen epämiellyttävänä, kun lähdetään kyselemään lapsen henkilökohtaisista asioista. Lapselle saattaa olla myös haasteellista puhua tukihenkilötoiminnan kokemuksista ja sisäistää sen sanallinen merkitys häneen. Yritin mahdollisimman yksinkertaisesti avata kysymykset lapsille, mutta silti sain hyvin usein vas-

taukseksi ”en tiedä”. Yritin tällaisen tilanteen jälkeen jatkaa ja muotoilla kysymyksen uudestaan, mutta lapsi monesti turhautui tähän ja toisti uudestaan tiukemmalla äänensävyllä ”en tiedä”. Tässä tilanteessa huomasin, että oma kokemukseni tällaisissa tutkimuksissa on niin vähäistä, että en osannut enää toimia toisin.

Olen yrittänyt pohtia, että olisiko haastatteluissa pitänyt käyttää lisäksi jotakin tiedonkeruu menetelmää. Olin aluksi suunnitellut opinnäytetyösuunnitelmassa niin, että käyttäisin piirtämistä menetelmänä. Luovuin kuitenkin tästä ideasta, kun kuulin, että nuorimmat haastateltavat olivat yli 10-vuotiaita. Jälkikäteen ajateltuna olen edelleen tyytyväinen ratkaisuun, sillä nähtyäni haastatteluun osallistuneet lapset tiesin, että menetelmä ei olisi toiminut. Saattaa olla, että haastattelu olisi helpottunut, jos olisin lähtenyt lasten kanssa jonnekin. Tässäkin olisi ollut riskinsä, sillä olisiko lapsi suostunut lähtemään kanssani ja ollut oikeasti sellaisessa tilanteessa valmis vastaamaan kysymyksiin laadullisemmin. Liikkeessä oleminen myös tuo haastattelulle paljon uusia haasteita, joten ehkä en vielääkään liputa sen puolesta. Suurin haaste selvästi on se, joka nousi tukihenkilöiden haastatteluissa myös esille eli luottamus, joka minulta haastattelijana selvästi puuttui. Tämä on luonnollista, koska haastateltavat lapset ja nuori tavattiin vain kerran verraten lyhyen haastattelun yhteydessä.

Huomasin selvästi, että kolmatta tuettavaa oli huomattavasti helpompi lähestyä. Tähän tietysti vaikutti se, että tuettava on vuosia vanhempi, kuin muut lapset. Nuorelta saatu aineisto oli myös laadullisesti parempaa. Olen silti kuitenkin tyytyväinen lasten haastatteluihin, sillä en usko vastaamattomuuden vaikuttavan tutkimustulokseen tyytyväisyydestä ja positiivisista kokemuksista. Koen, että sain kaikilta tuettavilta vastaukset niihin kysymyksiin, joita halusin selvittää. Mietin nyt jälkikäteen olisiko kyselylomake pitänyt lähettää etukäteen sekä tukihenkilöille, että tuettaville. Olisinko mahdollisesti saanut enemmän tietoa, jos tutkittavilla henkilöillä olisi ollut aikaa perehtyä kysymyksiin? Uskon, että tukihenkilöiden kohdalla tämä menetelmä olisi toiminut, mutta tuettavien kohdalla emmin tätä. Mietin, olisiko esimerkiksi lapsien tulokset muuttuneet, jos he olisivat käsitelleet kysymyksiä, vaikka vanhempien kanssa. Saattaa olla, että tulokset eivät olisi niin tutkittavan näköisiä ja todella hänen kokemusmaailman sanoittavia. Toisaalta tämä kysymysten lähettäminen olisi voinut tehdä sen, että kysymykset eivät olisi tulleet niin yllättäen, jolloin lapsen olisi ollut helpompi

vastata niihin. Tutkimuksen tavoitteena oli kuitenkin saada lapsen henkilökohtaisista kokemuksista tietoa.

Perhetalkoot hankkeen toiminnan kehittämisajatuksena olen miettinyt opusta, joka ohjaisi vapaaehtoisesti toimivaa tukihenkilöä. Tällainen opus toimisi hyvin perehdytyksessä, sillä hyviä kirjoja tukihenkilötoiminnasta löytyy. Mietinkin, että tällaisen opuksen tuottaminen voisi olla sopiva jokaiselle hankkeelle, jossa tällaista vapaaehtoistoimintaa järjestetään. Opus voisi sisältää yleistä tietoa vapaaehtoisesta tukihenkilötoiminnasta, sen tekemisestä, periaatteista, haasteista, eettisyydestä ja tarkoituksesta. Opus voisi myös sisältää esimerkkejä haastavista todellisen elämän tilanteista, joita vapaaehtoinen tukihenkilö saattaa kentällä kohdata. Tällainen loisi vapaaehtoisesti toimivalle tukihenkilölle jo ennakkokäsityksen siitä, mitä toiminta voi parhaimmillaan ja pahimmillaan olla. Tukihenkilö voisi näin myös aina palata opukseen, jos hänelle tulee jokin ristiriitainen tilanne eteen.

Oppimiskokemuksena opinnäytetyön tutkimus oli hyvä ja se antoi minulle paljon kokemusta tulevaisuutta ajatellen. Helsingin Diakonissalaitoksen Perhetalkoot hanke tekee hyvin oleellista ja tärkeää työtä perheiden parissa. Kiitos, että sain olla osallisena tärkeässä hankkeessa, jossa ihmiset todella välittävät toisistaan. Kiitos, että otitte minut ennakkoluulottomasti ja lämpimästi vastaan.

LÄHTEET

Erityishuoltojärjestöjen Liitto Ehjä Ry (toim.) 2016. Tukihenkilönä toimiminen. Viitattu 17.11.2016. <http://www.lastensuojeluntukihenkiloksi.fi/fi-toimiminen-tukihenkilona.html>

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (toim.) 2008. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Tekijät ja Kirjayhtymä Oy

Korhonen, Anu (toim.) 2005. Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. Jyväskylä: Erityishuoltojärjestöjen EHJÄ ry

Kotkavirta, Jussi (toim.) 2002. Kokemuksen ehdot ja hahmot: Kritik der reiner Vernunft ja Phänomenologie des Geistes. Teoksessa Haaparanta, Leila & Oesch, Erna (toim.). Kokemus. Tampere: Tampere University Press, 15-36.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Lastensuojelun käsikirja. 2007. Päivitetty 25.1.2016. Viitattu 20.8.2016. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja>

Lehtinen, Sini (toim.) 1994. Tukihenkilö apuna arjessa. Järjestöjen tukihenkilöprojekti. Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto

Ojanen, Markku (toim.) 2001. Ilo, onni, hyvinvointi. Helsinki: Kirjapaja

Perttula, Juha & Latomaa, Tuomas (toim.) 2009. Kokemuksen tutkimus. Tampere: Dialogia Oy

Taskinen, Sirpa (toim.) 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro Oy

Tuomi, Lauri & Sarajärvi, Anneli (toim.) 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi

LIITTEET

LIITE 1

Selvitä vapaaehtoisten taustat: Ikä, perhetilanne, koulutus, kauanko toiminut vapaaehtoisena tukihenkilönä, kuinka usein tapaavat, tuettavan tilanne, kokemukset yhteistyöstä ammattihenkilöstön kanssa.

Kysymykset vapaaehtoisilta:

1. Miten määrittelet/sanoitat rooliasi tuettavan elämässä? Mikä termi kuvaa parhaiten rooliasi suhteessa lapseen/nuoreen?
2. Kuvaile omin sanoin kokemuksiasi liittyen vapaaehtoisena tukihenkilönä toimimiseen.
3. Miksi toimit vapaaehtoisena tukihenkilönä?
4. Kuvaile omin sanoin, mikä motivoi sinua vapaaehtoisena tukihenkilönä toimimisessa?
5. Millaisia vaikutuksia vapaaehtoisella tukihenkilötoiminnalla on ollut sinuun ja suhteessa lapseen?

Kysymykset lapselta/nuorelta?

1. Kuka on oma vapaaehtoisesi ja millä nimellä/termillä kuvailisit häntä?
2. Kuvaile kokemuksiasi liittyen hänen kanssa toimimiseen
3. Miksi halusit vapaaehtoisen tukihenkilön?
4. Kuvaile omin sanoin mikä vapaaehtoisessa tukihenkilötoiminnassa on mielestäsi hyvää ja mikä taas huonoa?
5. Millaisia vaikutuksia vapaaehtoisella tukihenkilötoiminnalla on sinuun?
6. Millaiseksi koet vapaaehtoisen tukihenkilön roolin elämässäsi?

LIITE 2

Lausuntopyyntö Eettiselle toimintakunnalle

Hakija: Humanistinen ammattikorkeakoulu TKI-keskus
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Olen viimeisen vuoden opiskelija Humanistisesta ammattikorkeakoulusta ja valmistun yhteisöpedagogiksi vuoden lopussa. Haen teiltä tutkimuslupaa opinnäytetyön suorittamiseen. Olen erittäin kiinnostunut lastensuojelusta ja sen erilaisista tukimuodoista. Haluaisin tutkia Perhetalkoot hankkeen tuettavien ja vapaaehtoisesti toimivien tukihenkilöiden kokemuksia lastensuojelun laitosympäristössä ja perhekuntoutuksessa. Olen päättänyt käyttää tutkimuksessa laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta, jonka avulla pyrin ymmärtämään tuettavien ja tukihenkilöiden ominaisuuksia ja kokemuksia kokonaisvaltaisesti. Laadullisen tutkimuksen teemakysymykset ovat vielä muokkaantumassa, sillä haluan lajitella kysymykset niin, että ne ovat kattavia ja tulosten kannalta merkittäviä. Lasten kohdalla mietin vielä menetelmää, jos keskustelu ei tuota tarvittavaa tietoa kokemuksista. Mietinnässä on muun muassa piirtämällä kertominen, jolloin lapsen ei tarvitse pystyä keskustelemaan kanssani.

Haastatteluun osallistuu 5-7 tuettavaa ja vapaaehtoisesti toimivaa tukihenkilöä. Haastateltavat ovat lapsia, nuoria, vanhempia ja tukihenkilöitä, jotka ovat Helsingin Diakonissalaitoksen lapsi- ja perhepalveluiden asiakkaita. Perhetalkoot hankkeen työntekijät rekrytoivat haastateltavat tutkimukseeni. Tutkimuksessa selvitetään kokemuksia, joita tuettavat ja tukihenkilöt ovat Perhetalkoot hankkeen vapaaehtoisten tuottamasta tukihenkilötoiminnasta saaneet. Haastattelun alussa pyrin selvittämään kokonaisvaltaisesti tilanteen, josta selviää muun muassa tarve tällaiselle toiminnalle. Toteutan haastattelut kesä-, heinä- ja elokuun aikana, jotta pystyn syksyllä keskittymään tutkimustulosten purkuun. Opinnäytetyö palautetaan loppusyksystä arvioitavaksi.

Tutkimukselle on tarvetta, sillä laajempaa palautetta tuettavilta ja vapaaehtoisilta tukihenkilöiltä ei ole vielä kerätty. Tällä tutkimuksella pyritään keräämään laajempaa tietoa vaikutuksista, joita tämä palvelu tuottaa.

Lähteinä käytän muun muassa seuraavia teoksia:

- Grönfors, Martti. Laadullisen tutkimuksen kenttätymenetelmät. Viitattu: <http://docplayer.fi/94349-Martti-gronfors-laadullisen-tutkimuksen-kenttatyomenetelmat.html>

- Hanna, Falk 2014. Vapaaehtoistoiminta lapsiperheiden tukena. Perheiden, ammattilaisten ja vapaaehtoisten kokemukset. Viitattu: http://www.helsinkimissio.fi/sites/default/files/attachments/HM_PeSu_Raport_v4_DIGI_0.pdf
- Korhonen, Anu 2012. Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. erityishuoltojärjestön liitto.
- Lehtinen, Sini 1994. Tukihenkilö apuna arjessa. Järjestöjen tukihenkilöprojekti. Sosiaaliturvan keskusliitto.

Tutkimuksessa sitoudun aineiston käsittelemiseen sosiaali- ja terveydenhuollon ja muiden voimassaolevien salassapitosäännösten mukaisesti. Sitoudun siihen, että tutkimusaineisto eli haastatteluista saadut nauhoitteet hävitetään tutkimuksen valmistuttua ja niitä käytetään ainoastaan tähän tutkimukseen.

Sitoudun siihen, että valmis opinnäytetyö toimitetaan Helsingin Diakonissalaitokselle.

Paikka ja aika Allekirjoitus_____

_____ Nimenselvennys_____

LIITE 3

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Humanistinen Ammattikorkeakoulu TKI-keskus
Kansalaistoiminta ja nuorisotyön koulutusohjelma
Ilkantie 4, 00400 Helsinki

Hyvä osallistuja

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Olen Humanistisen ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogi opiskelija Helsingistä. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma on suuntautumiseni ja tähän kuuluu lopputyönä opinnäytetyön tekeminen. Opinnäytetyöni aiheena on tutkia kokemuksia, joita tuettavat ja vapaaehtoiset tukihenkilöt ovat saaneet tukihenkilötoiminnasta. Tutkimus suoritetaan haastattelulla, joka nauhoitetaan. Tutkimuksen tulokset julkaistaan verkossa ja Helsingin Diagonissalaitoksen verkkosivuilla.

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia ja henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelussa annettuja tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin. Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni ilman, että se vaikuttaa hoitooni tai asiakassuhteeseeni.

Jos sinulla on lisää kysyttävää tai jokin asia vaivaa sinua niin ota rohkeasti yhteyttä sähköpostiini: annmari.lindfors@gmail.com

Kiitos!

Ystävällisin terveisin Ann-Mari Lindfors

Olen: Lapsi___ Nuori___ Vanhempi___

Päiväys Allekirjoitus_____

_____ Nimenselvennys_____

LIITE 4

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Humanistinen Ammattikorkeakoulu TKI-keskus
Kansalaistoiminta ja nuorisotyön koulutusohjelma
Ilkantie 4, 00400 Helsinki

Hyvä tukihenkilö

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Olen Humanistisen ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogi opiskelija Helsingistä. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma on suuntautumiseni ja tähän kuuluu lopputyönä opinnäytetyön tekeminen. Opinnäytetyöni aiheena on tutkia kokemuksia, joita tuettavat ja vapaaehtoiset tukihenkilöt ovat saaneet tukihenkilötoiminnasta. Tutkimus suoritetaan haastattelulla, joka nauhoitetaan. Tutkimuksen tulokset julkaistaan verkossa ja Helsingin Diagonissalaitoksen verkkosivuilla.

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia ja henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelussa annettuja tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin. Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni ilman, että se vaikuttaa työsuhteeseeni.

Jos sinulla on lisää kysyttävää tai jokin asia vaivaa sinua niin ota rohkeasti yhteyttä sähköpostiini: annmari.lindfors@gmail.com

Kiitos!

Ystävällisin terveisin Ann-Mari Lindfors

Päiväys

Allekirjoitus_____

Nimenselvennys_____

LIITE 5

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Humanistinen Ammattikorkeakoulu TKI-keskus
Kansalaistoiminta ja nuorisotyön koulutusohjelma
Ilkantie 4, 00400 Helsinki

Hyvä vanhempi / vanhemmat

Lähestyn sinua tällä kirjeellä, koska anon sinulta lupaa haastatella alaikäistä lastasi tutkimukseeni.

Olen Humanistisen ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogi opiskelija Helsingistä. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma on suuntautumiseni ja tähän kuuluu lopputyönä opinnäytetyön tekeminen. Opinnäytetyöni aiheena on tutkia kokemuksia, joita tuettavat ja vapaaehtoiset tukihenkilöt ovat saaneet tukihenkilötoiminnasta. Tutkimus suoritetaan haastattelulla, joka nauhoitetaan. Tutkimuksen tulokset julkaistaan verkossa ja Helsingin Diagonissalaitoksen verkkosivuilla.

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia ja henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon.

Suostun siihen, että lastani haastatellaan ja haastattelussa annettuja tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin. Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni ilman, että se vaikuttaa hoitooni tai asiakassuhteeseeni.

Jos sinulla on lisää kysyttävää tai jokin asia vaivaa sinua niin ota rohkeasti yhteyttä sähköpostiini: annmari.lindfors@gmail.com

Kiitos!

Ystävällisin terveisin Ann-Mari Lindfors

Päiväys _____ Allekirjoitus_____

_____ Nimenselvennys_____

Päiväys

_____ Allekirjoitus_____

Nimenselvennyt_____